

Дрозач Олександра Вікторівна

Дніпровський національний університет імені Олеся Гончара

Салюк Марина Анатоліївна

Кандидат психологічних наук, доцент

Дніпровський національний університет імені Олеся Гончара

ОСОБЛИВОСТІ ВЗАЄМОЗВ'ЯЗКУ ІМПЛІЦИТНИХ ТЕОРІЙ ІНТЕЛЕКТУ ТА ОСОБИСТОСТІ ЛЮДИНИ З ЇЇ КОПІНГ-СТРАТЕГІЯМИ

Проблемою вивчення копінг-поведінки та її стратегій займалась велика кількість вчених. Дослідники визначають даний тип поведінки як «відносно постійну схильність людини відповідати на стресову подію» (Billings, Moos, 1984) і розглядають як сформований протягом життя стиль людини, «особистісний процес» (Bolger, 1990). При такому підході важливим є дослідження диспозицій (coping dispositions), ресурсів подолання, що визначають стратегії поведінки особистості. Копінг-поведінка регулюється за допомогою реалізації копінг-стратегій на основі наявних копінг-ресурсів. Копінг-ресурси допомагають впоратися людині зі стресогенними ситуаціями і, в свою чергу, діляться на: особистісні і середовищні. На нашу думку характеристики імпліцитних уявлень людини про себе, свою особистість, здібності, інтелект виступають важливою складовою її копінг-ресурсів.

Імпліцитні теорії – це конструкти, сформовані самим індивідом уявлення про певні явища та процеси, що відбуваються в житті. Імпліцитна теорія, як і будь-яка інша теорія, неминуче спотворює реальність, допомагаючи суб'єктові зберегти стабільність зовнішнього та внутрішнього світів. Вона є тією призмою, через яку відбувається сприйняття суб'єктом світу, інших людей, самого себе. Американська дослідниця К. Двек обстоює думку про те, що імпліцитні теорії сприяють розвитку унікальної для кожної людини системи значень. Авторка доводить, що саме ця система визначає унікальність та специфічність цілепокладання, перцептивних та поведінкових стратегій кожної конкретної людини, лежить в основі складної системи саморегуляції.

К. Двек та інші дослідники виділили два типи імпліцитних теорій інтелекту – теорії «стабільності» (entity theories) і теорії «нарощування» (incremental theories). Люди з теорією стабільності вважають, що інтелект – це щось стабільне і незмінне, строго фіксована і погано контрольована властивість; при цьому, кожна людина від народження наділяється певною кількістю IQ, яка в процесі життя майже не змінюється. Люди, що додержуються теорії нарощування (збільшення), навпаки, вважають, що інтелект може розвиватися, його можна розвивати і покращувати за допомогою власних зусиль.

Метою дослідження є встановлення специфіки взаємозв'язків характеристик імпліцитних теорій інтелекту та особистості людини з переважаючими у неї копінг-стратегіями.

Гіпотезою дослідження виступає твердження, що існує певний взаємозв'язок між імпліцитними теоріями інтелекту та особистості людини з переважаючими у неї копінг-стратегіями. Ми припустили, що досліджувані, які схильні додержуватися імпліцитних теорій «нарощування» інтелекту та «збагачування» особистості, віддають перевагу таким копінг-стратегіям як: прийняття відповідальності, самоконтроль, позитивна переоцінка, планування вирішення проблеми.

В процесі емпіричного дослідження було застосовано методики: Опитувальник імпліцитних теорій і цілей навчання К. Двек (в модифікації Т. В. Корнілової та С. Д. Смірнова) та Опитувальник способів копінг-поведінки Р. Лазаруса, С. Фолкмана (в адаптації Т. Л. Крюкової, О. В. Куфтяк, М. С. Замишляєвої, 2004).

Вибірку склали 60 осіб різного віку (від 19 до 46), 28 – чоловічої статі, 32 – жіночої.

Результати підрахунків коефіцієнтів кореляції r-Пірсона між показниками прийняття імпліцитних теорій і видами копінг-стратегій представлені в табл. 1.

Таблиця 1

Значення коефіцієнтів кореляції r-Пірсона між показниками прийняття імпліцитних теорій і видами копінг-стратегій

Копінг-стратегії	Прийняття імпліцитної теорії «нарощуваного» інтелекту	Прийняття імпліцитної теорії «збагачуваної» особистості
Конфронтація	0,136	0,294*
Дистанціювання	-0,478 **	-0,255*
Самоконтроль	0,347 **	0,423**
Пошук соціальної підтримки	-0,243	-0,209
Прийняття відповідальності	0,363**	0,458**
Втеча-уникнення	-0,560**	-0,494**
Планування вирішення проблеми	0,564**	0,602**
Позитивна переоцінка	0,228	0,397**

* - коефіцієнти кореляції значущі при $p < 0,05$; ** - коефіцієнти кореляції значущі при $p < 0,01$

Встановлено статистично значущі кореляційні зв'язки між показниками прийняття імпліцитної теорії «нарощуваного» інтелекту та наступними видами копінг-стратегій: дистанціювання, втеча-уникнення (від'ємні коефіцієнти кореляції, $p < 0,01$); самоконтроль, прийняття відповідальності, планування вирішення проблеми (позитивний зв'язок, $p < 0,01$). Також встановлені статистично значущі кореляційні зв'язки між показниками прийняття імпліцитної теорії «збагачуваної» особистості та схильністю обирати конфронтацію (позитивний зв'язок, $p < 0,05$), планування вирішення проблеми, самоконтроль, позитивна переоцінка (позитивні зв'язки, $p < 0,01$), дистанціювання (від'ємний показник, $p < 0,05$), втечу-уникнення (від'ємний зв'язок, $p < 0,01$).

Отже, за результатами дослідження можна вважати вірним припущення про те, що імпліцитні переконання людини про можливості інтенсивного розвитку та зміни суб'єкту на протязі життєвого шляху обумовлюють прагнення приймати на себе відповідальність за події власного життя та пов'язані з вибором проблемно-орієнтованих стратегій копінг-поведінки.

Арделян Тетяна Онуфріївна

Чернівецький національний університет імені Юрія Федьковича

ПСИХОЛОГІЧНІ ОСОБЛИВОСТІ ОСІБ ІЗ РОЗЛАДАМИ ХАРЧОВОЇ ПОВЕДІНКИ

Дана публікація присвячується психологічним особливостям осіб, які страждають нервовою анорексією та нервовою булімією: особливостей сприйняття ними образу власного тіла, характеристик перфекціонізму та самооцінки.

Актуальність проблематики дослідження полягає в зростанні кількості осіб із вказаними розладами харчової поведінки. Так, анорексія вважається третьою самою поширеною хронічною хворобою серед підлітків. Рівень смертності серед хворих на анорексію і булімію займає перше місце у порівнянні з усіма іншими психічними захворюваннями.

Розлади харчової поведінки більш характерні для західного суспільства, в якому зовнішність є чи ненайголовнішим оціночним параметром жінки, а ідеалом краси є струнке тіло дівчини фактично препубертатного віку. Як наслідок, останнім часом дівчата все частіше звертаються до дієт, щоб не просто скинути зайві кілограми (яких, можливо, і зовсім немає), а для здобуття ідеальної за їх уявленням фігури. Згідно зі статистикою, близько 91% жінок, так чи інакше, намагалися контролювати свою вагу за допомогою дієт і обмежень у харчуванні, а 22% жінок «сиділи» на дієті часто (більше 5 разів) або практично завжди. 35% дієт, які почалися як «нормальні», переходять в патологічні обмеження в харчуванні і 20-25% з них призводять до харчових залежностей.